

ARTI
KÜLTÜR•SANAT

fanzin

Sayı : 19

Ocak - Şubat

2025

Ücretsiz sürdürüm ve iletişim için
artikultursanat@gmail.com

Gerçekçi sanattan yana, aydınlanma yolunda, insanın insanı sömürmediği, ayrımcılığın, ayrıcalıkların, din istismarı ve cinsiyetçi yaklaşımların olmadığı, eşitlikçi, barışçıl bir dünya istiyoruz... Tarafsız değiliz...

fanzin **3**

yılı

devirdik...

2

0

2

5

U+MUTLU YILLAR...

U+Mutlu Yıllar	/ 1
Umut, Sevgi, Barış Diliyoruz	/2
Acı Lokma(Roman)	
Şükran Ceyhan / 4	
Katılımcı Yorumları	
İsmail Balıkçı / 12	
Hüray Kılıç / 12	
Gülay Yeşilipek / 12	
Peki Şimdi Nereye? (Film)	
Aydın Karaküçük / 13	
Katılımcı Yorumları	
Şükran Ceyhan / 17	
Hüray Kılıç / 18	
İsmail Balıkçı / 18	
Gülay Yeşilipek / 18	
Suna Can / 18	
Sosyal Çürüme	
Gülay Yeşilipek / 19	
Anadolu Rönesansı (Kitap Tanıtım)	
Hüray Kılıç / 23	
İdris Yiğit Kimdir?	/ 24
Bu O Sesti (Öykü)	/ 25
Bu Binaya Kıyılır mı Hiç? (Öykü)	
İdris Yiğit / 25	
Narin Yakarış (Şiir)	
Suna Can / 27	
Çocuğun Hayalleri (Şiir)	
Dilek Yılmaz Özmen / 27	

Umut, Sevgi, Barış Diliyoruz

*Gökte bir yıldız kayarsa eğer,
Sen yıldızı tut çocuk...
Umut dile.
Sevgi dile.
Barış dile...*

Can Yücel

Koca yaşlı Dünya'mız... Güngörmüş, gün geçirmiş Dünya'mız... Neler yaşadı, ne badi-reler atlattı... Karalar bir oturdu, bir yükseldi. Denizler bir taşıdı, bir çekildi. İçinde sayısız bitkiler, ağaçlar, çiçekler barındırdı. Çeşit çeşit hayvanlara börtü böceğe yuva oldu. Bu koca yaşlı Dünya'da bir biz, insanlar eksiktik. Biz de sığışalım şu koca yaşlı Dünya'nın bir köşesine, orada mutlu mesut yaşalım, dedik... İlk zamanlardaki alçak gönüllüğümüzün yerini açgözlülüğümüz aldı. Tahtakuru-ları gibi kemirdik koca Dünya'yı...

Yeni yıla ilk adımımızı attığımız şu gün-lerde keşke elimizde sihirli değnek olsa, her şeyi bir çırpıda düzeltsek... Dünya genelinde, ülkemizde yaşanan ekonomik sorunlar; dün-yanın üzerinden bir türlü çekilmek bilmeyen savaş bulutları... İsrail-Filistin odaklı savaşın İsrail'in Filistin'le yetinmeyip Lübnan'ı, Suri-ye'yi bombalamasıyla büyüyüp bütün Orta-doğu'nun ateş çemberi içinde kalması... Rus-ya-Ukrayna Savaşı...

Ülkemizde ve dünyada yaşanan terör olayları...

Katledilen sokak hayvanlarımız, gönül dostlarımız köpekler...

Bakmaya doyamadığımız, yüreğimizin en narin köşesi taciz edilen, tecavüz edilen dahası öldürülen, çocuklarımız, ciğerparele-rimiz...

Ne kadar vahşileştik... Ne kadar geriye gittik, yozlaştık desek de, düşünsek de insanlık hiçbir zaman geriye gitmez. Eğer öyle olmuş olsaydı insanlık tarihinin ilk zamanlarının pirüpak olması gerekirdi. Ancak hiç de öyle düşünülmediği gibi değil. İnsanların yerleşik hayata geçişleriyle birlikte tek bir hükümdarla yönetilmeleri, kölelik düzeni, bilimle uğraşanların yakılmaları, kadınlara cadı gözüyle bakılmaları, taciz edilmeleri, tecavüze uğramaları dahası yakılmaları... Kadının adının olmaması...

Şimdi diyeceksiniz ki, sanki günümüzde bunlar hiç mi yok? Var, elbette. Olmaz mı? Var ancak tekil olaylar olarak var, kitlesel olarak değil. Dünyanın her yerinde hemen hemen aynı düzen yok. İnsanlar, dünyanın bir ucundaki haksızlığı protesto edebiliyor, haksızlığa karşı gelebiliyor. İstedikimiz düzeyde olmasa da biz kadınlar haklarımıza sahip çıkabiliyor, haklarımızı kullanabiliyoruz. Modern kölelik var günümüzde, diyeceksiniz. Doğrudur. Hiç itirazımız yok. Geçmişteki kölelik düzeniyle karşılaştırıldığında hiç mi ilerlememiş insanlık, haklarını elde etmede?.. Geçmişe bakıp şükretme değil amacımız. Umutsuzluğa kapılıp "Böyle gelmiş, böyle gider" anlayışına son vermek. Mücadeleye devam etmek.

Yerinde sayıyor gibi görünse de aslında karınca adımı da olsa ilerliyor. Yalnızca biz

fark edemiyor, göremiyoruz. Şu yaşanan süreçte insanları bir karamsarlık aldı. Tarihin, dünyanın karanlığını aydınlatan, meşaleyi canları pahasına da olsa elden ele veren mücadeleci insanlarımızı unutmayalım: İlk kadın filozof *Hypatia*, bilinen ilk büyük köle ayaklanmasının başını çeken *Spartacus*, *Rosa Lüksemburg*, Bay ve Bayan *Curie*.

8 Mart 1857'de New York'ta dokuma fabrikasında 40 bin kadın işçinin, haklarını savunmak için grev yapması, bu yüzden 129 kadın işçinin can vermesi... Ülkemizden *Bahriye Üçok*, *Uğur Mumcu*, *Ahmet Taner Kışlalı*, *Necip Hablmitoğlu*, *Çetin Emeç*, *Doğan Öz* gibi daha niceleri...

Zaman zaman karamsarlığa kapılsak da, yılgınlığa düşsek de her zaman bir çıkış vardır umuda giden. Yeter ki karartmayalım sol yanımızı... Karartmayalım ancak bir kenara da çekilmeyelim. Mücadeleye girecek yüreği olan, aklını, bilimini, sanatını kısaca yaşam ustalığını (aretisini) kullanacak insanlara gereksinimimiz var. Unutmayalım ki umut ancak eyleme geçecek fikirlerle yeşerir, dal budak sarar...

3 yılını dolduran *Artı Fanzin*'imizle umudumuzu büyütüyoruz.

Artı Kültür-Sanat olarak emek verdiğimiz fanzin yayınımla, aydınlanmak için karanlığa kıvılcım çakmayı sürdüreceğiz...

ROMAN

28 Ocak 2023 tarihinde irdelendi

ACI LOKMA Fahri Erdinç

Şükran CEYHAN

Sömürülenin Lokması Acıdır...

Fahri Erdinç bir yardımcı ilkökul öğretmeninin çocuğu olarak 1917'de Manisa Akhisar'da dünyaya gelir. Yoksul bir ailenin çocuğu olarak yaşama başlar. "Sokakta büyüdüm, toprak yedim... Çocukluğumun en tatlı uykularına, sıtma nöbetleriyle tütün tarlalarının zifiri karıştı..." diyerek özetlediği çocukluğu, onun tüm yaşamını şekillendirir. *Acı Lokma* romanı yazarın bir öz yaşam öyküsüdür. *Nazım Hikmet, Fahri Erdinç'in öyküleriyle ilgili Memleketimi Anlatıyorum* adlı kitabına önsözde, onun sanatsal başarılarını şöyle değerlendirir: "*Fahri'nin kitabı için, kısacık da olsa, şu önsözü yazdım diye seviniyorum. Övdümse, güzeli, haklıy, doğruyu övdüm.*" Bu sade ve güzel yoruma içtenlikle katılıyorum. *Fahri Erdinç* övülmeyi çok fazla hak eden bir yazar. Saygıyla anıyorum.

Yazar yoksul çocukluk günlerindeki yaşantısını "*Acı Lokma*" olarak tanımlar ve "*Oyuncaksız kalan çocuklar neden her yıl ikişer, üçer yaş birden*

büyümez bilmem" diyerek, küçük bir Ege kasabasında yoksul bir çocuk olmayı tanımlar. İşgal zamanı düşmanla iş birliği yapanların Kurtuluş'tan sonra azınlıklardan kalan mallara çökmelerinin, zenginliklerine zenginlik katarak yoksul kasabalıları sömürmelerinin önüne kimse geçememiştir. Yerel yönetimlerde de kasabanın zenginlerinin borusu öter. Yaşadıkları acıları kimseler görmez, bilmez, bilse de üstünün örtülmesi sağlanır. Varını yoğunu hatta canını düşman işgalinden kurtulmak için veren halk, bundan sonraki süreci düşmanın bile yapmayacağı durumlara maruz kalarak kasabanın sömürgeçlerinin hegemonyası altında ezilerek yaşayacaktır. Yazar Kurtuluş'un ardından ülkede şekillenen siyasal toplumsal yaşamı kendi öz yaşamından yola çıkarak eleştirel bir şekilde anlatır.

Halkın Lokması Neden Acıdır?

Çünkü emeği sömürülür. Hakları gasbedilir. Sesini yukarılara duyuramaz. Canla, kanla, binbir güçlkle, kurtarılan vatanın asil sahipleri; vatan sofrasında, açgözlü, fırsatçı ağalardan, yağmacılarından yer bulamaz. Sahipsiz, kimsesiz, yoksul kalırlar. Kurtuluş'tan sonra hayal ettikleri özgür, mutlu ve refah içerisinde bir yaşam yaşayamazlar. Karınlarını doyuracakları ekmek hep aslanın ağzındadır. Cumhuriyet'ten beklentileri, hayalleri kursaklarında kalmıştır. O yüzden hep acıdır lokmaları...

Atatürk yurt gezileriyle halkı görmek, devrimlerle ilgili halkın nabzını ölçmek, yapılması gerekenleri tespit etmek istese de gittiği yerlerdeki çıkar çevreleri etrafını çevirir, halkın ona ulaşmasına engel olurlar.

Fahri Erdinç babasının *Gazi*'ye ulaşma çabalarını, roman boyunca yazılmak istenen bir mektupla anlatır. *Gazi*'nin kasabayı ziyaretinde etten duvar ördüren kasabanın idarecileri ve zenginleri, Halil Hoca'yı *Gazi* ile görüştürmez. *Gazi*'ye ulaşamayan sadece Halil Hoca değildir. Evi istimlak edilen sekiz çocuklu Eskici İsmail, Kurtuluş Savaşı'nda sahip olduğu tek doru atını cepheye gönderen Koca Arnavut, ayağından vurdukları Deli Bahri, Türkçe konuşmaya zorlanan Yahudiler, "Piyasa vaktinde açılışın" diyen tütüncüler... "Basın geri!" "Ali Rıza Bey de Sarraf Hacı Osman da *Gazi*'nin yanında onlar tütün işini sizden daha iyi bilir ne gerekse konuşurlar Paşa'yla..." diyen Arap Komiser tarafından engellenirler.

Öğretmen okulunu bitiren yazar; atandığı ilk köyde, köyün imamının taassubu altına aldığı köy halkını, ne yaparsa yapsın kendi tarafına çekemez ve istifa etmek zorunda kalır. Buradaki acı gerçek Cumhuriyet'in devrimlerinin ücra yerlerde, köylerde hiçbir karşılık bulamadığıdır.

Romanın ana karakteri olan yazar konservatuvar elemelerinde karşılaştığı, kendine örnek aldığı *Sabahattin Ali*'nin izinden gitmeyi seçmiş, yazar olmuştur. Onun Bulgaristan'a kaçarken öldürülmesi, yazarın da aynı yolu seçmesinde etkili olur. Bulgar sınırındaki sorgusundan cebinden çıkan ekmeği Yüzbaşıya uzatırken: "Memleketimin ekmeği. Durumda işte böyle. Kara. Katı..." diyerek ekmek metaforu üzerinden Türkiye'deki ekonomik ve politik durumu özetlemiş, kendisine yurt dışında bir hayat seçmiş ve çok sevdiği ülkeden uzak kalarak bedel ödemiştir.

Kitap konusundaki tek eleştirim yetişkinlik bölümünü anlattığı ikinci bölümün biraz hızlı geçmesi. Bu birinci bölümün yarattığı duygu derinliğini biraz eksik bırakmış. Ancak çok güzel bir kitap olduğunu gölgeleyememiştir.

Dil ve Anlatım

Kitabın sade ve etkili bir dili var. Tatlı bir mizahla onca dramı yumuşatıp inanılmaz güzel, gerçekçi canlandırmalarıyla, insanı

kolayca içine çekiyor. Ayrıca sondan başa doğru anlatım tekniğini kullanılmıştır. İlk bölüm olan Bulgaristan'a kaçış, üçüncü tekil şahıs tarafından anlatılır. Bulgaristan'daki sorgu üzerine Birinci olarak adlandırılan yazarın kaleminden akanları ise öz yaşam öyküsü olarak birinci tekil şahıstan dinleriz. Kitabın son bölümü yine üçüncü tekil şahıs anlatımıyla Bulgaristan'da biter.

Yer / Zaman

Trakya, Edirne, Bulgaristan sınır köyü, Manisa Akhisar, Balıkesir öğretmen okulu, Afyonkarahisar'ın bir köyü, Trakya Askeri Birlik, Ankara. Kurtuluş Savaşı'nın bitimiyle İkinci Dünya Paylaşım Savaşı dönemi ve sonrası.

Birinci Bölümün Karakterleri: Yazar özellikle bu bölümde karakterleri fazla tanımlamaz karakterleri numaralarla adlandırır.

Birinci: Yazarın kendisi

İkinci: Gazeteci

Üçüncü: Gazeteci

Bulgar Yüzbaşı: Bulgar sınır karakolunda kaçakları sorgulayanlara tercümanlık yapar ve kaçaklara dostça davranır.

İkinci Bölümdeki Karakterler:

Çakır ya da Küçük Ferit: Yazar kendisini kitapta şöyle tanımlıyor: "Zahide Teyze doğru söylüyor; Ben sıtmadan büyümemişim, bir. Dayaktan büyümemişim iki. Şimdi bir de tütün, al sana çüce!" Ama tüm bu tanımlara rağmen mücadelecisi, dikbaşlı ve hayallerinin peşinden giden boyun eğmeyen bir karakterdir Çakır.

Halil Hoca: Yazarın babası, Kurtuluş günlerinde çetelere yardım etmiş, Kurtuluş'tan sonra yardımcı ilkokul öğretmeni olarak kasabada öğretmenlik yapar. Urla'dan kaçırıldığı ilk karısının ölümünden sonra üç çocuğuna bakamadığı için İzmirli bir kadınla ikinci evliliğini yapmıştır. Hem bu evliliğinden hem de ekonomik zorluklardan dolayı mutsuzdur. Yeni karısından olan çocuklarıyla artan nüfusunu besleyememektedir ve karısıyla sürekli

ACI LOKMA

ROMAN

FAHRI ERDİNÇ

Yordam Kitap

2.
basım

tartışır. Kasabada gavur hoca, olarak tanınır. Dürüst, inandıklarından ödün vermeyen, dikbaşlı bir adamdır. Yazar, babasının karakterinden etkilenmiştir.

Ferit: Yazarın ağabeyi, uyumlu iyi huylu olgun bir gençtir. Evden kaçarak öğretmen okuluna gittiği için babası uzun süre affetmez. Erken yaşta annesi gibi veremden ölür.

Emine: Yazarın aynı anneden olan ablasıdır. Çocukluk yıllarında ağabeyleriyle birlikte tütün işçiliği yapıp aynı yoksul kaderi paylaşmıştır. Öğretmen okulu sınavlarını kazanarak öğretmen olur.

Analk: Babasının ikinci karısıdır. Memnuniyetsiz, sürekli konuşan, üvey çocuklarına

kötü davranan bir kadındır. Yazar, analığından çok dayak yer. Halil Hoca'yla da çoğunlukla küs dururlar.

Obalı Mehmet Ağa: Yunan bayrağını öpen Fırka Reisi, Kurtuluş günü ateşli konuşmasıyla ünlüdür.

Hacı Şerifoğlu: Bütün yönetim kurullarında demirbaş. Yunanlılarla birçok konuda iş birliği yapmasıyla tanınır.

Ali Rıza Bey: Belediye Başkanı. "...Kuvvayı Milliyeci görünüp, Yatağan'da çeteleri arkadan vurdurmasıyla, giderayak kasabayı kundaklayan Yunanlılara Belediyeden on beş teneke gaz vermekle, 'muhamacı mahallesinden başlayın' demesiyle ünlüdür."

Kasaba bu üç adamıyla övünür. Üçü de işgal zamanı düşmanla iş birliği yapmış, sonrasında kasabanın azınlıklardan kalan mallarının yağmalanmasında rol oynamışlar ve bu malların üzerine konarak savaş zengini olmuşlardır. Dahası Kurtuluş'tan sonra en sıkı cumhuriyetçi kesilmişlerdir.

Sarrafc Haciosman: Kasabalıya borç veren tefeci, ödediği borçlarının faizleri yıldan yıla arttığı için Macıroğlu tarafından öldürülür.

Dramalı Macıroğlu: Tütün ekicisi, tütün kurbanı, Halil Hoca ile tarla komşusu. Sarraf Haciosman'ı ödeyemediği borçları yüzünden öldürür, hapishaneyi yakarak kaçar.

Örge: Yazar sondan başa doğru bir kurguyla Bulgaristan'a kaçış nedenlerini karakoldaki sorgusu sırasında yazılı olarak anlatacağını söyleyerek, çocukluğundan başlayarak kendisini oraya getiren deneyimlerini ve tüm olayları nedensellikleriyle bir öz yaşam öyküsü içerisinde anlatır. Tüm olaylar, karakterler ve nesnelere akıcı, birbirini tamamlayıcı bir bütünlük içerisinde anlatılır.

Çatışmalar:

Baba-oğul çatışması: Halil Hoca önce terzi çıraklığını bırakarak öğretmen okuluna giden büyük oğluyla, sonra da aynı şekilde ağabeyinin izinden giden küçük oğlu (yazar) ile çatışır. Çatışmanın temel konusu, yoksulluktur. Halil Hoca yardımcı öğretmenlikten aldığı maaşla geçinemeyen ve çocuklarının da öğretmen olmasını istemez. Bir an önce bir meslek edinip hayata atılmalarını bekler. Ferit ölünce küçük oğlunun bu sefer öğretmenlikte sebat etmeyip konservatuvara girmesine, öykücülüğüne ve radyo programlarındaki siyasi görüşleri nedeniyle çatışırlar...

Karı koca çatışması: Mutsuz bir evlilikleri vardır. Halil Hoca ile karısı arasında parasal sorunlar, ev sahibi olmak ve üvey çocuklar için sık sık çatışırlar. Yazar da daha sonra kendi evliliğinde benzer çatışmaları yaşar. *Evliliği: "Anlaştık. Söz kesildi. Tencere yuvarlandı kapağını buldu. Buldu ama bir türlü uymadı işte. Bu tencerede bir gün bile bahtiyarlık aşkı kaynatamadık. Yoksulluğa dış geçiremedik. Hep birbirimizi yedik. Acı lokma çiğnedik"* şeklinde tanımlar.

Üvey anayla üvey çocukların çatışması: Çocuklar analıklarından sevgi görmezler, sürekli dayak yerler ve azar işitirler.

Sınıf çatışması: Kasabanın zenginleriyle yerel halk arasındaki çatışma. Haksız kazançla zenginliklerine zenginlik katan kasabanın sömürgeci, tütün zamanı piyasayı manipüle ederek yok pahasına binbir emekle üretilen tütünleri alırlar. Yüksek faizle borç vererek sürekli sömürünün yolunu açarlar. Onlar zenginleştikçe halk fakirleşir, yoksulluğun dibine vurur.

Cumhuriyet'in kurumları ile karşı devrimcilerin çatışması: Yazar ile Afyon'daki köy imamı arasındaki çatışmadır. Öğretmen okulundan mezun olduktan sonra mesleğini yapacağı ilk yerde, yazarın idealistliği köyün imamının gericiliğine çarpar: *"Beni bir köye verdiler, gidip çivi gibi çakıldım orta yerine... Başka bir deyişle mum olup dikildim. Yanmaya başladım. Tepemdeki yalım lodosa da*

dayanıklıydı, poyraza da Çarktan yeni çıkmış öğretmen mumu, on dokuz yaşımın yalımındı bu. Köyümün karanlığı bununla ışıyacaktı..." diyerek mizahi bir dille anlatır yazar ilk öğretmenlik deneyimlerini. Ancak köydeki çocukların Cumhuriyet'in okullarında okumasına direnen köyün imamının, köyde nüfuzu ve çıkarları vardır. Köylü, imamın tebası gibidir.

Yazarın bu ilk köy okulu tecrübesi ve yurdu tanıma girişimi, imamlarla köylünün tutumu yazarın hayatını zorlaştırmalarıyla dayanılmaz olur. Yazar istifa eder. Köyde imama dayanamayan yedinci öğretmendir.

Doğa-insan çatışması: Tütün tarlalarında çalışan köylüler ve yaşanan zorluklar, Bulgaristan'a kaçarken yazar ve arkadaşlarının doğayla mücadelesi, sürünerek sınırı geçerken yaşadıkları.

Aydınlarla-mevcut hükümetin siyasal ideolojisinin çatışması: Hükümetin Amerikan yardımlarıyla, Amerika'yla yakınlaşmasından sonra birçok yazarın, aydınının, komünistlikle suçlanarak hapse atılması ve ülkeden kaçmak zorunda kalmaları.

Nesneler:

Ekmek: Kara, katı, acı olarak tanımlar yazar ekmeği... Ülkedeki durumu da bu şekilde tarif eder. Bu, halkın içinde bulunduğu durumdur. Yoksuldur ve yaşam şartları zordur. Bunun düzelmesine yakın zamanda bir umut yoktur.

Tütün: Kasaba halkının varını yoğunu vererek, hayallerini bağladığı geçim kaynağıdır. Fakat tütün piyasası zenginlerin elindedir ve üreticinin yüzü o nedenle hiç gülmez. *"Ovasına bak tütün, havasını kokla; tütün. Dini imanı da o, sevinci acısı da. Yılın on iki ayı tütün zamanıdır... Tütün bizim oralıların çilesi, ölümü, dirimidir."* diye anlatır Yazar. Bu ilerleten nesnedir. Tütün nedeniyle hiçbir zaman yüzü gülmeyen yoksul kasabalıların hayatları her yıl bu doğrultuda değişir. Maciroğlunun Sarraf'ı öldürmesine kadar gider olaylar.

Singer dikiş makinesi: Terzi çırağı olan Ferit'e Halil Hoca o yılki tütün mahsulünü sattıktan sonra almaya söz verir... Ama hiçbir zaman hayal ettikleri gibi bir kazanç sağlanamaz.

Kokina bebek: Tütün tarlasında çalışma motivasyonu olarak Emine'ye söz verilen oyuncak bebektir.

Altıpatlar oyuncak tabanca: Çakır'ın istediği oyuncak. "Öyle karın doyurmayan şeylere para vermezmiş. Taş bebek Emine'nin karnını doyuracak mı sanki?"

Yoksulluk: Kitabın en başından beri insanın içine işleyen bir olgudur. Ekmeği acı yapandır. Fakir bir kasaba ve yoksul insanların etrafında gelişir tüm olaylar. Ne yaparlarsa yapsınlar kurtulamazlar bundan ve sonları hep dramla biter. Yazar buna baş kaldırır, direnir ve kırar zincirlerini. Bu durumdan kurtulmaktır itkisi ancak yalnız başına değil, tüm halkın kurtuluşunu düşünür, umut eder.

Gazi'ye yazılmayan mektup: Halil Hoca, yardımcı öğretmenlikten öğretmenliğe geçmek için, maaşının artması için, yıkılan evi için, kısacası ülkedeki tüm sorunları Gazi'nin çözdüğünü düşünerek her tepkisinde ya da çıkmaza girdiğinde Gazi'ye mektup yazacağını söyler. Ancak bu mektup bir türlü yazılmaz. Biz mektup konusu olan her şeyin aynı zamanda halkın duyuramadığı sorunları derdi olduğunu biliriz.

Yel değirmeni: Kurtuluş'un simgesidir. Kasabanın güneyine düşen tepededir. 1922'de kasabayı yanıp kül olmaktan kurtaran Kulaksız Mustafa'nın çetesi burada toplanmıştır. Tozu dumana katarak atlarını buradan kasabaya sürmüşler. Her yıl Kurtuluş günü törenlerinde bu mizansen buradan tekrarlanır.

Eşek ve köfün: Yoksul kasabalının tek nakil aracıdır. Tütün tarlasına giderken Halil Hoca uykusundan uyandırdığı çocuklarını eşeğin köfünlerinde taşır. Ürün zamanı da tütün taşınır.

Yangın: Yunan'ın kaçarken kasabayı yakması. İlk ateş Muhacir Mahallesi'nden başlar.

Kasaba bir ucu tutuşmuş hasır gibi dürülür. Ailesi yanan Bahri'nin delirme sebebidir.

Koca Arnavut'un Atı: Bostanlara su çekmek için bostan dolabına bağlanan alını akıtmalı doru at. Arnavut, Milli Ordu'ya, Mustafa Kemal'e yollar. Yurdun kurtuluşu için varını yoğunu veren halktır. Kasabayı Yunan yakıldığı zaman Koca Arnavut bu kez atının yerine insanlarla vara-gele kurarak kasabanın en düzenli "kırkkovası" olan bostan dolabıyla yangını birlikte söndürürler.

Kulaksız Topal Mustafa: Kurtuluş zamanında çete reisi olarak düşmanla çatışmış, yel değirmeni önünde çetesini toplayarak kasabayı düşmandan kurtarmıştır. Kurtuluş'tan sonra kendisine mezarlık bekçiliği görevi verilmiştir. Bu durum, Kurtuluş Savaşı'ndan sonra birçok isimsiz kahramanın hak ettikleri konumda olmadıklarını gösterir...

Ev: Halil Hoca'nın tütün ekmesindeki amacıdır. Ancak borçla alınan eski Rum evi istismak edilerek yıkılır. Evin yıkılışı özellikle Halil Hoca ve onun gibi olan yoksul birçok insanın da devlete olan inancının da yıkılışıdır. Halil Hoca yine olaya verdiği ilk tepkiyle bu konuda Gazi'ye mektup yazacağını söylese de yazmaz.

Gelinlik yorgan: Ferit, Emine ve yazarın, başlı ayaklı birlikte altında uyudukları annelerinin yorganı. Daha sonra veremden ölen Ferit'in üstüne örtülen de aynı yorgandır. Annelerini simgeler.

Ferit'in fotoğrafı: Halil Hoca bu sefer de veremle ilgili tepkilerini Gazi'ye göndermek için, fotoğrafçıyı çağırarak ölen Ferit'in fotoğrafını çektirir. Ama hiçbir zaman göndermez, cebinde taşır.

Ulus pilavı: Öğretmen okulunda, öğretmenlerin sık sık tekrarladıkları motivasyon cümlesi: "Unutmayın bu pilav emanettir. Önemli olan pilavın karnınızda ve beyninizde ne bıraktığıdır. Bu Tosya pirincinin her tanesi kafanızda başaklanmalı. Yoksa, pilav kaşığı ile alınıza vurduğum mu, kafanız boş teneke gibi tangırdar. İşte böyle pilav kaşığı ile sık sık vurup kafamızı yokladılar. Kimimizin kafası gerçekten tangırdadı. Öğütlediler..."

Fıncı Süleyman'ın mektubu: Yazarın okuma yazma öğrettiği, cahil, faydacı, kurnaz esnafı simgeleyen Süleyman, çırağıyla; "Babanın borcu olan 72 ekmek bedeli 18 lira 60 kuruşun tez elden ödenmesini rica ederim." şeklinde bir mektup yollar. Yazar da buna karşılık: "Evet Süleyman" dedim. "İşte böyle alacak mektubu yazmak için üç ayda yirmi dokuz harfi bellemek yeter. Ama biz böyle verecek mektupları okumak için okullara gider de yıllarca dirsek çürütürüz" der.

Kurtuluş Günü Halkevi'nde oynanan piyes: Kasabanın gericaliği, Kurtuluş Savaşı piyesinde Davulcu Besim'in karısı rolünü oynayan Emine'nin üzerinden anlatılır. Piyesteki rolü nedeniyle, kasabada bir sürü yakıştırama yapılır "Kabahat onu davulcunun kucağına veren Gavur Hoca'da" derler. Halil Hoca: "Bu bizim kasabanın işi. Memleketin işi. Geriliğimiz işi. Dışımızda elektrik de yansa, para etmez. İlle kafamızın içinde bir ışık yanmalı önce. Bu da öğretmen işi. Bizim kuşak yakamadı bu ışığı. Sizin kuşak da yakamayacak. Dilerim sizden sonrakiler bari yakabilsin." der.

Onlar yakabildiler mi? Yakabildik mi? Yakabiliyor muyuz bu ışığı? Eğer yakabiliyorsak günümüzde bunca karanlık hala neden var?

Coğrafya Öğretmeni: Öğrencilerine durmadan gezdiği gördüğü ülkeleri anlatan coğrafya öğretmeni, ülkesinin şehir ve köylerinden habersizdir. Bu aslında Ankara'da ülkeyi yönetenlerin ve merkezi idarelerdekiilerin de Anadolu gerçeğinden, kırsaldan ve orada olanlardan fazla bir bilgileri ve dolayısıyla etkileri olmadığını anlatır. Öğrencileriyle on yıl sonraki buluşmasında, Anadolu'dan gözlemlerini anlatır: "Bana sorarsanız daha bu memleketin coğrafya kitabı yazılmamıştır" der. Gözlemlerini şöyle dile getirir: "Doğunun Allahı şeyhler, padişahı derebeyleri. En ufak derebeyin 40 köyü var. Toprağı ve insanıyla beraber alınıp satılabilen köyler. ... Gezinki Anadolu'yu biraz sizler de paylaşın onun dertlerini. Siz de bu dertlere tutulmadıkça, memleket dertlerine deva bulunmaz. Sizler hem öğretmensiniz, hem doktor hem

yargıç... Amma biraz da savcı olmayı öğrenin. Suçlandırmayı da bilin. Hesap sormayı da deneyin. Yurt adına, halk adına, kanun adına, geleceğimiz adına... Ben payıma düşeni yapmak için o dediğim kitabı yazacağım, siz de bir şeyler yapın."

Afyon'daki Köy ilkokulundaki Atatürk Portresi: Yazar, köyde imamla yaşadığı çatışmaları okuldaki Atatürk portresiyle konuşur: "Onun gözleri çakmak çakmaktı, benim gözlerim dolu dolu... Ben kaybedersem sen yok olursun, Altı ok kırılır Atam.' Atatürk çattı kaşlarını. Bir şey diyor mu diye kulak verdim. 'Dayan' diyordu."

İmam: Afyon Köy İlkokulu'na gelen öğretmenleri canından bezdiren gerici köy imamı. Karşı devrimcilerin simgesidir.

Fes: Şapka devriminin taşrada içselleştirilemediğinin simgesidir. Saatçi Ali Efendi evinden hiç çıkmayarak fes giymeye devam eder.

Milli Eğitimin Logosu: "Öğretmen Gazetesinin başına, Bakanlığın armasına, bütün öğretim kitaplarına eğitim meşalesi kondurmak kolay. Amma bizim mumun yalını söndürüp gider. Kaytarsam altı yıl yediğim ulus pilavı gözümü dizime durur. Yılsam Cumhuriyet ölür. Dayanamıyorum..." diyerek bu konudaki eleştirisini sembollerde kalan idealizm olarak anlatır yazar.

Verem: Milli illettir. Doktorun biri şu tarifini verir; "Bizim hekimliğimiz dört yıl veremden arkasından yetişemez..." Cumhuriyet'in o dönemdeki olanakları hasta taleplerini karşılayamaz. Bu illetten ölümlere engel olamaz. Okul revirinde İstanbul'da prevantoryumda boş yatak bekleyen, Ferit kötüleşir, eve gönderilir ve veremden ölür. Ferit'in ölümünden sonra evi dezenfekte etmeye gelenlere Halil Hoca; "Dereler denizler ilaç olsa arıtmaz bu veremi. Havamız verem, suyumuz, taşımız toprağımız, soframız, yatağımız, itimiz, bitimiz..." "Verem hep verem! Ciğerlerimiz, etimiz kemiğimiz, ellerimiz..." Ellerini kelepçeye verir gibi uzatıverdi adamlara; "Sıkın" dedi." İlacınız kaldıysa ellerimi de dezenfekte edin.

İki veremli okşadı, iki veremli dövdü, iki veremli besledi, iki veremli gömdü bu eller” di-yerek tepki gösterir.

Ambarcı: Öğretmen okulundaki ambar sorumlusu, yolsuzluk yapar, çocukların yiyeceklerinden çalar. Ankara’dan gelen müfettişler onu şikayet eden öğretmenleri suçlu bulur. Köşebaşlarını tutan sistemi kendi çıkarları doğrultusunda kullanan memur tipidir. “Çalıyor bu namussuz. Ambar memuru değil ambar faresi. Yeniri kemiriyor, şekeri tırtıklıyor, yağı parmaklıyor,sabunu ıslatıyor... Onbeş yıldır buradayım bu ambar faresini yutacak bir kedi çıkmadı” diye yakınır Kapıcı Salih Ağa.

İrfan Küçük: Yazarın 1941 Trakya’da yedek subaylık yaparken bölükte tanıştığı yüzbaşı. Savaş karşıtı görüşleri ve Sovyetlerin Kurtuluş Savaşı sırasında yaptıklarıyla dostluklarını destekler. Ankara’da hükümetin Almanlara sempati duyarak, denizaltılarının Karadeniz’e geçmesine izin veren gizli anlaşmalarıyla, Almanların Ukrayna üzerinden Sovyetleri vurmalarına neden olur. “Harp vurguncuları çok şeyler kazandılar ama halk koca bir dostluk yitirdi” diyerek, intihar eder. Yazar askerlikle ilgili eleştiri ve görüşlerini yüzbaşı üzerinden anlatır.

Nutuk: Yazarın evi arandığı yasak yayınlar toplatıldığı sırada, polislere Nutuk’u uzatır. “Bence bu da suçlu kitap!” Aval aval bakakaldılar... Bana bakmayın ne yazıyor sonunda ona bakın dedim. “Rahmetli” “Biz kurtardık memleketi ama, olur a, yine hayınlar türeyebilir, kaleyi içerden düşmana verebilirler” diyor. İşte bugün Amerikalıya verdikleri gibi. Ata “Düşmanla ortak olabilirler” diyor. Diyor oğlu diyor da... “İşte böyle bir daha batarsak, iş gençlere düşer” diyor. Ama şimdi bu vasiyetin altına bir satır ekleyip sormalı; “Atam senin emanete bekçi bıraktığın gençlik de, türedi hayınların elinde miting kalabalığı olursa, basımevi yıkarsa, gazete yırtar, kitap yakarsa, hele Amerikalıyı hayranlıkla alkışlarsa, o zaman ne yapmalı?”

“İşte o zaman polisin eline senin bu demirbaş kitabını da vermeli ve “Hadi Ulus Meydanı’nda önce bunu yaktırın ! benim parmak izimden önce onun parmak izini alın, önden yandan onun resmini çekin, onu yargulayın! demeli.” Yazar bununla hükümetin Cumhuriyet’in kuruluş felsefesiyle çelişkilerine dikkat çeker.

Dilmaç: Sabahattin Ali, yazarın konservatuvar sınavları sırasında tanışarak, yakınlaştığı, yazılarını paylaşarak kendisini yönlendirmelerine ve yazmaya başlama sürecinde destek olur.

Sınır Taşı: Üzerinde yurdun adı yazılıdır. Yazarın yurdu terk ederken geride bıraktıklarını temsil eder.

Korku: Edirne’ye kaçış sürecinde sınırı geçene kadar hepsinde en fazla hakim olan duygudur. O nedenle onu “Dördüncü” diye adlandırmış yazar.

Kalem: Bulgaristan’da karakolda önce üstleri aranır: “Bulunan biricik, ateşli veya soğuk silah: Kalem” Türkiye’deki yazar ve aydınların durumunu simgeler.

Otomatik tüfek: Bulgar askerlerin Sofya yolunda üzüm toplamak için kamyondan inerlerken ellerindeki tüfekleri üç arkadaşa tutmaları için verirler. Bu onları dost olarak gördüklerinin ve Bulgaristan’a kabul edilmişlerinin de simgesel anlatımı olur: “Birincinin eli, alışıktır bir uzanışla kabza gitti. Kavrıldığı bu kabza, her Bulgar yoldaşın eli kadar sert ve sıcaktı.”

Aşağılık duygusu: “Kasabamıza Gazi gelir. Babam yanına gidecek olur. Yolumuza Arap Komiser dikilir. Babamı göğsünden iter. Benim içim yine cız eder. İşte o duygunun cızlamasıdır bu. Evimizi yıkarlar, cızlar. Eskici İsmail’in bir sepet dolusu çocuğu barakada meleşir, cızlar. Koca Arnavut atını düşünür, cızlar. Tütüncüler piyasa bekler, cızlar. Saatçi efendi fesiyle evine kapanır, cızlar. Kulaksız Mustafa’yı ölmeden mezarlığa yollarlar, cızlar. Deli Bahri’yi bacağınan vururlar, cızlar. Moiz’i döverler, cızlar. Zehra polis karısı olur,

cızlar. Ferit ölür, cızlar. Güneş tutulur, cızlar. Babama gavur derler, cızlar. Artık on beş yaşına girerim, Balıkesir’de ikinci öğretim yılına başlarım, içimde hep o duygu. Artık yatılı okulda bu duygunun adını da buldum. Bu duygu benim kasabamdır. Hem de babamdır. Hem de korkumuzdur. Hem de yalnız kalmışlığımızdır.”

“... Korkuyordum. Her şeyden: Karyolandan düşmekten. Kalk zilini duymayıp, nöbetçi öğretmen gelinceye kadar uyuyakalmaktan. Karatahta başında rezil olmaktan. Sınıfta kalmaktan. Mektupsuz kalmaktan. Parasız kalmaktan. Kasım’cık gibi cüce kalmaktan... Bunların hepsi bana o duygunun ettiği. Onunla çok şeyler kazandım. Var olsun. Onunla çok şeyler kaybettim. Düşman duygudur. Yok olsun. Artık adını da söyleyebilirim. Yanılmıyorsam, aşağılık duygusunun ta kendisiydi bu.”

Yazar bu satırlarda tüm motivasyonunun onun iliklerine dek işleyen bu duygu olduğunu anlatır. Bu aynı zamanda Anadolu’daki tüm ezilmiş, sömürülmüş yoksul insanların yaşadığı kimsesizlik duygusudur.

Toplumsal Çözümleme

Kurtuluş Savaşı’nın hemen sonrasında kasabadaki savaş zenginlerinin kasabaya hakim olarak, özellikle tütün üzerinden yoksul halkı sömürmesini, Balıkesir öğretmen okulundaki ambar memuru üzerinden görevini kötüye kullanan devlet mekanizmalarını, Anadolu’yu görmemiş coğrafya ve Türkçe öğretmeni üzerinden merkezi yönetimlerin Anadolu’dan dolayısıyla yurt gerçeğinden bihaber olarak yönetmeye çalışmalarını gözler önüne sermektedir. Ülke düşman işgalinden kurtulmuştur ancak cehaletten, gericilikten, sömürden, yoksulluktan, Anadolu’ya ulaşamamaktan, veremden ve ikiyüzlü zenginlerinden kurtulamamıştır. Köylüsüne, okutarak öğretmen, memur, yazar, aydın yaptığı insanlarına sahip çıkamamıştır. Devrimler içselleştirilememiştir. Şapka devriminin taşrada karşılık bulmadığı kasabada hala fes giyenler vardır.

Köylere gönderilip ışık olması beklenen öğretmenlerin köy imamları tarafından yıpratılması, görevlerini yaptırmamaları, merkezi yönetimin bu konuda hiçbir yaptırımının olmaması, İkinci Dünya Paylaşım Savaşı son-

rasında ABD yardımlarını kabul eden hükümetin emperyalistlere karşı düşünce üreten aydınlarını, yazarlarını komünist ilan ederek baskı uygulaması, onların da düşüncelerinden dolayı özgürlüklerini kaybetmemek ve üretebilmek için yurt dışına kaçmak zorunda kalmalarını anlatır bize yazar.

İzlek

Emeği sömürülenin lokması acıdır ve sömürü devam ettiği sürece acı kalır. Bundan kurtulmak için direnmek, örgütlenmek, çabalamak gerekir. Bu insanı onurlu yaşatır. Bu roman da onurlu bir öz yaşamın gerçek anlatısıdır.

Katılımcı Yorumları

İsmail BALIKÇI - Acı Lokma Fahri Erdiñç'in otobiyografik roman olarak bize sunduğu bir okuma şöleni sanki. 2024 yılının bu son aylarında kaleme aldığım şu satırlarda geriye dönüp baktığımda, bu yıl okuduğum belki de en iyi birkaç roman arasına giriyor. Fahri Erdiñç'in Bulgaristan sınırından kaçmasıyla roman çok hareketli başlıyor. Hikâyeyi başa sararak Fahri Erdiñç'in yaşamı ekseninde Kurtuluş Savaşı ve Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sini görüyoruz. Fahri Erdiñç'in öğretmen okulundan mezun olup gerici unsurlarla mücadelesi, Sabahattin Ali ile tanışması da yer alıyor romanda. Nesnelere birliğiyle, çatışkılılarıyla, toplumsal çözümlerleriyle, izleğiyle toplumcu gerçekçi bir roman örneği vermiş yazar. Dili o kadar akıcı ki bir solukta okunabiliyor.

Hüray KILIÇ - Fahri Erdiñç gerçekçi yazarlarımızdan biridir. Yaşamının önemli bir bölümünü gurbette geçiren yazar 1940'lı yıllarda iki arkadaşıyla (Tuğrul Deliorman - Ziya Yamaç) sınırı geçerek Bulgaristan'a siyasi mülteci olarak gitmiştir. Türkiye'deki çalışmalarına Bulgaristan'dan da yazarak yeni öykü ve romanlar eklemiştir. Acı Lokma romanı da bunlardan biridir. Kendi otobiyografisini yazmıştır. Okurken lokmamızın ne kadar acı olduğunu duyumsarsınız. Bulgaristan sınırından gece Edirne'ye bakışındaki duyguları da çok acıdır. Yavrusu elinden alınan eşeklerinin ölümünü o kadar gerçekçi anlatmıştır ki okurken eşekle birlikte siz de ağlarsınız.

Politik mücadelesini yurt dışından sürdüren yazar-şair Fahri Erdiñç memleketine hasret bir aydın olarak yaşadı ve öldü. Bu utanç da bize kaldı.

Gülşay YEŞİLİPEK - Fahri Erdiñç'in kaleminden kendi özyaşam öyküsünü anlattığı Acı Lokma, 1920'lerin, 1930'ların, 1940'ların Türkiye'sinden sayfalar gösteriyor bize. Ben Acı Lokma'yı okurken, yazarın roman diline hayran kaldım. Doğduğu kasabayı, çocukluğunu, ilk öğretmenlik günlerini hatta Bulgar sınırını geçerken ki duygularını okurken sanki ben de hemen onun yanı başındaydım. Yazarın okuruna duygu aktarımı çok başarılı. Hüznü bir yaşam öyküsü var Fahri Erdiñç'in. Acı Lokma'yı okurken içim ezildi. Bu ülkede ne çok değerli insanın yaşamı zora sokulmuş. Onlar kendi yaşamları için bu ülkeden ayrılmayı, gönüllü sürgünü gitmeyi son çare olarak görmüşler.

PEKİ ŞİMDİ NEREYE?

(Where Do We Go Now?)

Aydın KARAKÜÇÜK

İstavrozdan Hilale

İzmir'de demir yolu dilinde "tekatü" sözcüğüyle adlandırılan bir kavşak vardır. İki demir yolunun birbirine doksan dereceye yakın açılarla gelip kestiği kavşak tipi için kullanılır bu ad. İzmir'deki "tekatü" 1860 yılında yapıldığında dünyada Hindistan'dan sonra yapılan ikinci kavşakmış. Günümüzde de bu tip kavşaklardan dünyada sekiz on tane bulunmaktadır. İngilizce'de dimond-crossing denen bu kavşağa İzmir'de halk haça benzerliğinden ötürü istavroz demiştir. Üzerinden tren geçerken çıkan sesteki ötürü *takatuka* dendiği de olmuştur. Çevresindeki yerleşim yerine de İstavroz Mahallesi adı verilmiştir. 1930'lu yıllarda demiryollarının millileştirilmesiyle birlikte istavroz, hilale çevrilmiştir. Günümüzde bu kavşakta yer alan metro ile

banliyö tren istasyonu ve bulunduğu mahal-
lenin adı Hilal'dir.

İzmir tekatüsünün yazımızın konusu film-
le ne ilgisi var peki? Var çünkü filmimiz istavroz insanlarıyla hilal insanların yer yer komik, yer yer de dramatik öyküsünü işliyor. Yan yana bir kiliseyle caminin bulunduğu küçük bir Lübnan köyünde insanlar farklı dini kökenlerine karşı yıllarca birlikte yaşamaya çalışmışlardır. Üstelik bunu ülkeyi kasıp kavuran Müslüman - Hristiyan çatışmalarının en sıcak günlerinde yapmaya çalışmışlardır. Filmin yönetmeni böylesi yaşamın mümkün olabileceğini anlatmaya çalışmıştır.

"Sessiz Kalmak Normal Değil"

1974 Beyrut doğumlu yönetmen *Nadine Labaki*'nin *Cannes Film Festivali*'nde Gazze'de yaşanan insanlık suçlarına sessiz kalamalara seslenirken söylediği bir sözdür bu: *"Binlerce çocuğun uykularında bombalanmasına sessiz kalmak normal değil!"*

Nadine Labaki, hem Lübnan sinemasına hem de dünya sinemasına önemli katkılarda bulunmuş bir kadın yönetmen, oyuncu ve senaristtir. Özellikle gerçekçi ve duygusal öyküleriyle dikkat çeken filmleriyle tanınır. Yönettiği filmlerinin hemen hepsinde başarılı bir oyunculuk göstermiştir. Lübnanlı kimliğiyle ülkesinin sosyal ve siyasi sorunlarına değinmiştir. Filmleri birçok festivalde ödül

almış ve dünya genelinde büyük beğeni toplamıştır. Özellikle *"Kefernahum"* filmiyle *Oscar*'a aday gösterilerek Arap dünyasında bir ilke imza atmıştır. Filmlerinde genellikle kadınların yaşadığı zorlukları ve mücadelelerini merkeze almıştır. Önemli filmleri; *Karamel (2007)*, *Seni Seviyorum Rio (2014)*, *Kefernahum (2018)* ve yazı konumuz olan film;

Nadine Labaki

Peki Şimdi Nereye? (2011)

Filmin senaryosu da *Nadine Labaki*'nin. Hamileyken, Beyrut'ta bombaların patladığı bir gün, filmi yazıp çekmeye karar verir. "Yıllarca aynı apartmanı paylaşan, beraber büyüyen, aynı okula giden insanların bir anda birbirlerine düşman kesilmelerinin tek nedeninin aynı dine inanmamaları" der. Bu sözler aklımıza 6-7 Eylül 1955 olaylarını getirdi. Atatürk'ün Selanik'teki evinin bombalandığı yönündeki düzmece bir haberin gazetelerde yayınlanması, Demokrat Parti iktidarının da bu habere çanak tutması üzerine İstanbul'da kıskırtılmaya hazır bir grup insan, binlerce Rum ve Ermenilerin işyerlerini, evlerini, kiliselerini, havralarını yağmalamıştı. Mezarlıklar bile bu saldırılardan etkilenmişti. Daha sonradan yakalanan bir Türk konsolosluk görevlisi, bombayı olayları kıskırtmak için kurguladıklarını itiraf etmişti.

Nadine Labaki filmleri neden önemlidir? Çünkü Arap dünyasında kadın yönetmenlerin sayısı oldukça azken, *Nadine Labaki* bu alanda önemli bir öncü olabilmiştir. Filmlerinde değindiği konular yerelden çok tüm dünya için geçerli olan evrensel temalardır. Dahası birçok Arap yönetmene kıyasla kendi ülkesinde tüm eğitim ve öğretimini

tamamlamış, filmlerini ülkesinde çekmiştir. Bizler için de tartışılacak bir yanı varsa bu da sinema dilinin gücüyle hem eğlendirmeyi hem de düşündürmeyi erek edinmesidir diyebiliriz. Bu yönünü "tüm tuşlara aynı anda basmak" olarak şimdilik tanımlayalım. Ama kredimizi azaltmayalım.

Siyah Giyen Kadınların Hikayesi...

Filmin jeneriği bir dış ses ile başlar: "Burada anlatılan hikaye dinlemek isteyenler içindir. Oruç tutanların, dua edenlerin, mayınlarla çevrilmiş yalın bir köyün, kızgın güneş altında kalpleri kırılmış iki grubun, bir haç veya bir hilal uğruna kanlanmış ellerin, geçmişti dikenli teller ve silahlarla çevrili, barış seçmiş bu yalnız yerin hikayesidir. Bu siyah giyen kadınların hikayesidir..." Bu sese kulağa hoş gelen dramatik bir müzikle birlikte tozlu çorak yolda siyahlar içinde çeşitli yaşlardan bir grup kadının, müzikle uyumlu ritmik yürüyüşü eşlik eder. Giyimlerinden Hristiyan ve Müslüman kadınlar olduğu anlaşılmaktadır. Kimilerinin elinde eşlerinin, çocuklarının, kardeşlerinin fotoğrafları vardır. Acılarını, çaresizliklerini, yitirilmiş umutlarını, yıkılmak üzere oluşlarını anlatan bir giriştir.

Burada bir ek açıklama yaparsak; *Artı Fan-*

zin'in sinema yazılarında spoiler (sürpriz bozan) vermeden filmler irdelenmeye çalışılır. Olması gereken de budur aslında. Amacımız filmleri tanıtmak kadar filmlerin izlenmesini sağlamaktır. Ama kimi sahne/sekanslar o kadar güçlü ki ister istemez o bölümleri biraz vurgulamak gerekiyor. Ayrıca bunun izlenme isteğini arttıracaklarını düşünüyoruz.

Nadine Labaki bir başka filme gönderme yaparak ilk sekansa başlar. Birçok yorumcu bu göndermeyi "Vizontele" olarak yorumlarsa da bize göre *Labaki*, Ortadoğu'nun kanlı ve kirlili çatışmalarını çağrıştırmasını istediği için "Kaplumbağalar da Uçar" filmine gönderme yapmıştır. Konusuna, temasına ve oyuncuların (*Ali Haidar-Soran Ebrahim*) benzerliğine bakıldığında sekansın "vizontele" ile ilgisi yoktur. Bu sekansla izleyiciye güçlü, sağlam çengel atılmıştır.

Kadın Dayanışması

Film her ne kadar savaş gibi evrensel bir temayı işlese de gerçekte bir kadın filmidir. Savaşın ortasında bile kadınların bir araya

gelerek çözüm üretme çabasını ve dayanışmasının vurgulandığını görüyoruz. Güçlü kadınlar filmin ana karakterlerleridir. Savaşın köye sıçramasına yol açacak tüm eylemleri, kışkırtmaları, provokasyonları erkeklerin yapmasına karşın kadınlar bir yolunu bulup çatışmaları önlüyor, erkekleri etkiliyor, dikkatlerini dağıtıyor, huzuru korumaya çalışıyorlar. Planlarına köy papazıyla imamı da ekliyorlar ve krizleri çözüyorlar. Ortaya çıkan trajikomik sahnelerde izleyiciyi neşelendirmeyi başarıyor film. Tıpkı M.Ö. de *Aristofanes*'in yazdığı *Lysistrata* adlı oyunda olduğu gibi. 1983 yılında Türk Sineması'nda "Şalvar Davası" filmine de uyarlanan *Lysistrata* oyununda Yunanlı kadınlar savaş bitene kadar erkekleriyle cinsel ilişkiye girmezler. *Labaki* işi o kadar ileriye götürmese de filmde kadınların buldukları çözümler oldukça yaratıcı, eğlenceli ve etkili diyebiliriz.

Yine de kimi olaylar kadın dayanışmasının boyunu açacak denli büyük oluyor. Bu durumda kimi kadın karakterler öne çıkıyor.

Kimi yüreğine taş basıyor, kimi erkeklere tek başına kafa tutuyor. Bu sahneler eğlenceli sahnenin tersine izleyicinin yüzünde tokat gibi patlıyor. Bir annenin, kardeşin, eşin acısı derin şekilde içselleştiriliyor. Çünkü dünya tarihinde savaşları çıkaran hep erkekler, savaşların sonunda yas tutan, kayıplarının acısıyla yanıp yıkılan ise hep kadınlardır.

Yergi ile Duygusallık Arasındaki Denge

Olayların küçük bir köyde yaşanmasına karşın karakter sayısı oldukça fazladır. Oyuncuların çoğunun amatör oldukları düşünülürse ortaya çıkan performansları parmak ısırtacak nitelikte bulduğumuzu söylemeliyiz. Ancak karakterlerin iyi kadınlarla din adamları, kötü erkekler, kışkırtılmaya hazır gençler olarak neredeyse birbirlerinden keskin çizgiyle üç ana gruba ayrılmasını senaryonun boşluğu gibi görsek de kredimizi yine de düşüremezdik.

Dünyada savaşların çıkmasının en büyük ve en aptalca nedenlerinden biri olan dini çatışmaların sesini, kokusunu *Labaki*'nin küçük köyünde yakından duyumsuyoruz.

Çözümü de yine o küçük köyde küçük umutlarla vermeye çalışıyor *Labaki*. Koca okyanusta böylesi bir çaba yeterli mi? İzole bir yerde bu çabalar çözüm gibi görünse de dünyada komik bile gelebilir insana. Elinden geleni yapan *Labaki*'ye bu konuda eleştiri getirmek de haksızlık olur. Hele ki yönetmenin yetiştiği coğrafyayı düşünürsek...

Savaşların saçmalığını ve trajedisini çoğunlukla mizahi bir yolla anlatırken aynı zamanda derin duygusal etkileri de yaratan bir film demiştik. Kimi sahneler gözümüze biraz abartılı da gelse yergi-duygusal etki arasındaki bu denge, filmin başarılı yönlerinden diyebiliriz. Çünkü komedi filmlerinde her şeyin mantıklı gitmesi beklenmez. Abartı komedinin önemli bir aracıdır.

Neden Tüm Tuşlar?

Yukarıda "tüm tuşlara aynı anda basılıyor" dedik. Gerçekten film birden çok şey anlatmaya çalışmış ve esas tema nedir, yönetmen ne anlatmak istemiş dediğinizde durup düşünüyorsunuz? Söz konusu kadın, savaş, çocuklarsa ve yönetmenin bir derdi varsa bizce

fazla sorgulamamak gerekir. Kaldı ki filmin görselleri, mekânları ve en önemlisi müzikleri etkilidir, doyurucudur. Sorun biraz izleyicinin hem komik, hem acıklı, hem durağan, hem hareketli, hem şarkılı türkülü, hem acılı yaslı sahneler arasında biraz şaşırabilmesinde olabilir, diyoruz. *Belki Labaki*'nin bilinçli bir tercihidir bu. Belki *Labaki*'nin yaşadığı coğrafyayı bunlar daha güçlü temsil ediyordur.

Böylesi bir yaşam koşullarının içinde derin sosyolojik incelemeler ya da psikolojik karakter irdelemelerinin yapılması komediyle dramı birlikte kullanan filme ve *Labaki*'ye haksızlık olabilir.

Son Soru

Tüm tuşlara basılmış olsa da yine de son sekansta gizlenmiş bir soru var. Tüm gerçekliği, gücüyle izleyiciye çarpıyor: *"Yakınızdaki her insanın mutlaka göremediğiniz bir 'öteki' tarafı vardır. Bunu fark ettiğinizde yapacağınız insanlığınızın ölçüsüdür."*

Bir hilal/istavroz uğruna güneşlerin batmayacağı, insanca yaşam erdemlerinin yükseleceği günlere...

Katılımcı Yorumları

Şükran CEYHAN - Savaşların hiç bitmediği dünyamızda, Ortadoğu'nun alev alev yandığı, yanı başımızdaki Suriye'de olanlar, Filistin- İsrail, Ukrayna-Rusya savaşlarının hala hız kesmeden devam ettiği günlerde, bu filmi tekrar izlemek çok şey ifade etti. *Nadine Labaki* kadın gözünden kendi coğrafyasında hiç bitmeyen savaşı ve savaşın anlamsızlığını ele almış. Filmin başı yas tutan kadınların siyahlar içerisinde ağıda benzeyen şarkılarıyla mezarlığa gidişleriyle başlıyor. Hem Hristiyan hem Müslüman kadınların, yan yana olan mezarlıklarda savaşta kaybettiklerini

anladığımız yakınlarının mezarlarını ziyaret ettiklerini görüyoruz.

Mezarlardaki fotoğraflardan ölenlerin çoğunluğunun erkekler olduğu anlaşılıyor. Onların yaslarını tutansa kadınlardır. Savaşlardan en çok zarar görenlerdir onlar. Sevdiklerini, baba, eş, sevgili, oğul, kardeş, arkadaş olarak kaybeden, evi, yuvası yıkılan, yaşadığı topraklardan sürülen, yalnız kalan ,tecavüze uğrayan, acılarıyla hayatta kalmaya çalışan, silahsız olan, öldürmeye karşı olanlardır..

Küçük bir sınır köyündeki kadınlar, film boyunca, köylerinin ötesinde devam eden savaşla ilgili hiçbir şeyi erkeklere hatırlatmamak için, televizyon haberlerinden ya da köye çok nadir gelen gazetelerden öğrenmemeleri için büyük çaba gösterirler. Köydeki kadınlar Hristiyan ve Müslüman olduklarına bakmaksızın, birbirlerinin kültürlerine saygı duyarak, paylaşarak, ötekileştirmeden barış içinde yaşarlarken köyün erkeklerinin her an patlamaya hazır bomba gibi sudan sebeplerden her an boğaz boğaza gelebileceklerini görürüz.

Labaki filminde; ötekileştirmenin, ayrıştırmının, savaşların başlangıcı olduğunu, barışın savaştan daha iyi olduğunu, yaşattığını, kültürel çeşitliliğin birleştirici gücü ve güzelliğini sıcak, sade bir dille insani bir öykü içinde anlatır. Savaşın olduğu bölgeye alışveriş için giden çocuklardan biri vurulur ve ölür. Çocuk Hristiyandır. Çocuğun annesi köyde iki taraf yine silaha sarılmasın diye çok acı çekmesine karşın, oğlunun cesedini saklar. Birbirleriyle savaşmak için neden arayan iki tarafın erkeklerini bundan vazgeçirmek için bir sürü yol denenir. Ta ki Müslüman kadınların Hristiyanlar gibi davranmaları, giyinmeleri, saçlarını açmaları, Hristiyan kadınların da başlarını kapatarak, Müslümanlar gibi yaşamaları ve ibadet etmeleriyle, birbirlerinden insan olarak ayrışmadıklarını her iki tarafın da erkeklerine gösterene kadar... Filmin sonundaki cenaze töreni ölen çocuğu gömmek için mezarlığa geldiklerinde sordukları soruyla biter: Peki şimdi nereye, hangi tarafa

gömeceklerdir? Artık ayrışma kaybolmuştur. Çok güzel mesajlı bir sondur bu. Tabii gerçek hayatta bu şekilde bir dönüşüm kolay olur mu? Maalesef olmuyor. Bütün savaşların bu şekilde son bulması dileğiyle...

2025 BARIŞ YILI OLSUN!

Hüray KILIÇ - Barışı kadınlar sağlayacak bu dünyada. Şu din, mezhep faktörü olmasa daha bile kolay olacak. Filmde; bir kasabada farklı dinlerden de olsa insanların bir arada yaşayabileceğini bize anlatmaya çalışıyor yönetmen. Kadınlar kavga etmek için bir sebep arayan erkeklerin kavga etmemesi için hem komik, hem acıklı çaba gösteriyorlar. Güler misin? Ağlar mısın?

Müzikler harika. Kalabalık bir kadro *Fellini*'nin filmlerini anımsatıyor. Sonunda barış kazanıyor...

İsmail BALIKÇI -Tek cümleyle özetlemem gerekirse bu film "Kadın direnişi" olurdu. Lübnan sinemasında izlediğimiz filmde din unsurları ve din savaşlarıyla kutuplaştırılan insanlığın mücadele ögesi annelerimiz, kızlarımız ve eşlerimiz. Ayakta kalmamıza direnmemize destek olan aydın kadınlarımız. Lübnanlı yönetmen çok güzel işlemiş bu konuyu. Bir köyde geçen olayları anlatan filmde kilise ve caminin iç içe yaşantısı dışardan gelen savaş haberleriyle giderek gerilerek kopuyor. Müslüman erkekler kiliseye, Hristiyan erkeklerse camiye sabotaj düzenliyor. Bu noktada direnç gösterebilen kadınlar sayesinde köyün daha büyük bir felakete sürüklenmesini engelleniyor. Erkekler göz kulak olup, rehberlik eden karakterlere dönüşüyor kadınlar. Drama ve komedi unsurlarının çok iyi yedirildiği filmde gülerken bir anda gözleriniz dolarken, dolu gözlerle bir anda tebeşüm de ettirebilmiş yönetmen.

Gülay YEŞİLİPEK - İnsana ilişkin sıcacık bir film... Kadının toplumsal barıştaki rolünü gösteriyor bize. Ortadoğu'da ufucuk bir köyde, farklı inanışlardaki insanlar barış içinde yaşıyorlar. Bu barış ortamının korunmasında en çok çabayı harcayan köyün kadınları... Köyün erkekleri ülkede yaşanan çatışmalardan hemen etkilenip silaha sarılacak kadar sorumsuzlar. Bir anne, köyün dışındaki bir çatışmada ölen küçük oğlunun cesedini, sırf köydeki barış ortamı bozulmasın diye büyük oğlundan saklar. Barışı korumak için son çare olarak göstermelik olsa dahi din değiştirme oyununu oynarlar. Bu film bize ne anlatıyor diye düşündüm... Barışı ancak yaşamı var eden kadınlar koruyabilir...

Suna CAN - Bu film, benim favori filmimdir. Acının renginin, ırkının, inancının olmadığını bize gösteren ilk sahnede Hristiyan ve Müslüman kadınların mezarlık ziyareti içimi burkar. Film, Ortadoğu'nun küçük bir sınır köyünde geçer. Köy halkı, Hristiyan ve Müslüman'lardan oluşmaktadır. Bir arada mutlu bir şekilde yaşamaktadırlar. Ta ki televizyonda Hristiyan ve Müslüman'lar arasında savaşın olduğunu öğrenene kadar. Burada kadınlara büyük bir görev düşer: Erkekler savaş ve savaşın gelişimi hakkında bilgi öğrenmelerini önlemek. Televizyon, gazete gibi haber kaynaklarını yok etmeye çalışırlar. Bunun için büyük bir çaba gösterirler. Aksi takdirde erkekler, kaç yıllık dostluklarını hiçe sayarak televizyon ve gazetelerdeki haberlere bakarak birbirlerine girerler. Köydeki huzur ortamı bozulacaktır. Böylelikle savaş, kendi köylerine de sıçrayacaktır. Filmde kadınlar; aile içinde baba ile evlatları arasındaki çekişmede ara bulan, çocukların bütün kahrını çeken, babayı ayrı, çocukları ayrı sakinleştiren anneler gibidir.

Ayrıca filmde Yönetmen *Nadine Labaki* televizyon, radyo, gazete gibi yayın organlarıyla duygularını yönetemeyen, aklını kullanamayan insanların algılarının nasıl kolaylıkla yönetileceğini göstermektedir.

SOSYAL ÇÜRÜME

Gülay YEŞİLİPEK

Son yıllarda ülkemizde yaşananlar karşısında şaşkına dönüyoruz... Hemen hemen her gün duyduklarımız karşısında pes bu kadar da olmaz diyoruz. Hangi olaya baksak bildiğimiz bir açıklama biçimi bulamıyoruz. Neredeyse her gün kadınların en yakınındaki erkeklerce öldürülmesi... Çocukların öldürülmesi... Küçücük *Narin*'in kendi ailesi içinde katledilmesi, üzerinden bunca zaman geçmesine karşın olayın halen açıklığa kavuşmaması... İzmir Selçuk'ta naylon barakada beş küçücük çocuğun yangında hayatını kaybetmesi... Kardeşlerin en küçüğünün bir, en büyüğünün beş yaşında olması. Babanın hapiste olması, annenin para kazanmak için onları yalnız bırakmak zorunda kalması... Üzüntü-

mü zü kat kat artırdı. Bu ölümleri engellemek için devlet ne yapıyor pek bilmiyoruz.

Öte yanda yasalarla hayvan katliamlarına izin verilmesi. Yediğimiz içtiğimiz gıdalardaki hileler... Yüksek tarım ilacı kalıntısı nedeniyle ihracattan geri dönen meyve sebzelerin imha edilmeden iç piyasaya sürüldüğü iddia

ediliyor, ne yediğimizi ne içtiğimizi bilemiyoruz. Neler oluyor? Bütün bu olumsuzlukları nasıl durduracağız, derken birden patlak veren yeni doğan çetesi... İnanamadık... insanı sağlıklı tutmak üzerine Hipokrat yemini eden doktorlar, hemşireler nasıl oluyor da anasının kucağına alamadığı minnacık bebekler üzerinden daha fazla, çok daha fazla para kazanmayı düşündüler?.. Duyarlı insanlarımız olan biteni anlamaya çalışırken bu günlerde bir kavramı çok duymaya başladık: "*Sosyal çürüme.*" Ülkemizde yaşananları ancak bu kavram çerçevesinde açıklayabileceğimizi bize söyleyen Sosyolog Dr. *Zeliha Bürtek*. Bir sokak röportajında içinde bulunduğumuz durumu bu kavramla özetlemiş:

"Bence Türkiye'nin başka bir gerçekliği var, bu iktisadi gerçeklik değil, sosyal çürüme var şu anda Türkiye'de. Dünya her zaman iktisadi olarak toparlandı. Bir sürü krizler gördü. Ekonomi her zaman toparlanır. Kapital kendini yok etmez. Ama sosyal çürümeyi düzeltemezsiniz. Şu anda Türkiye'de sosyal çürüme var. Bunun düzelmesi çok zor, dönüşü olmaya bir yerdeyiz. Sosyal çürüme; etik denen şeyin yok olması. Etik yaşam felsefesi demektir. Türkiye'de yaşam felsefesi kalmadı. Biz başka bir toplum olduk. (...) Biz Güney Amerika ülkesi değildik ama Güney Amerika ülkesi olmaya başladık. Çok tuhaf değil mi?"

Zeliha Bürtek, Türk edebiyatında, tiyatrosunda, yazın ve düşününde şimdiye kadar olmayan mülteci kültürü ya da mafya ve kara para aklama gibi kavramların, yavaş yavaş kültürel yapıtlarda karşımıza çıkacağını ileri sürer. Başka bir sosyal medya konuşmasında, *Zeliha Bürtek*, sosyal çürümeyi toplumdaki makro ve mikro yapılar açısından ele alarak açıklar. Sosyal çürümenin bir son değil, bir eylem, eylemin kendisinin olduğunu belirtir. Kadın ve çocuk cinayetleri için kullandığı kavram ise "*yaşamdan alınma*":

"Kadın ve çocuk yaşamdan alınıyor. Biz toplum olarak yaşamdan alınmalara alışık bir toplumuz. Daha önce faili meçhuller vardı. 1980'ler sonrasında kayıplarda... (...) burada

Zeliha Bürtek

bir devlet vardı. Yaşamdan alınışların gerisinde örgütlü bir şey vardı. Bugüne bakıyoruz... Bugün yaşamdan çıkartılanlara bakıyoruz: Kadınlar çocuklar... Bunun arkasında devlet değil, bu işi yapanlar tekler, aile, eş, sevgili... "Bir erkek"... Makro düzeyde bakınca burada devlet var, devletin duruşu, devletin politikası, devletin kendini var edemediği güven duygusu... Ama minimal düzeyde bakınca bu yaşamdan çıkarmalarda teke tek ilişkiler var."

Devletin ceza sisteminin şiddet eylemlerini önleyecek biçimde önceden oluşturulması gerektiğini fakat günümüzde böyle olmadığını vurguluyor Zeliha Bürtek:

"Devletin, şiddeti önleyecek olan bütün o yapının tamamen önceden kurulmuş olması gerekiyordu. Burada bir başıboşluk var ki... Öyle bir rahatlık var ki... Bırakın cinayeti herhangi bir suçtan da bir ceza alıyor sonra iyi halden bırakılıyor..."

Narin olayında o köyde de bir mikro iktidar olduğunu, annenin üzülmeye bile izin vermeyen, korku salan bu iktidar yapısını şekillendiren şeye bakmak gerektiğini belirtir Zeliha Bürtek:

"Bence anne de üzülyordur. Ama annenin üzülmeye izin vermeyen yapı... O yapı aile... O yapı oradaki köy... Köyün sosyolojik olarak var oluş biçimi... Orada bir iktidar da var. İktidarı sadece Ankara olarak görmeyelim. Mikro iktidarlarda da var... Oradaki köy kendi içinde bir iktidar... Orada korkuyu salan şey devletten önce oradaki mikro iktidar... O zaman oradaki mikro iktidarı şekillendiren şeye bakmak lazım. Çürüme böyle bir şey..."

Zeliha Bürtek, sosyoloji açısından sorunun temelinde; köydeki feodal yapının yanı sıra köyden kente göçle birlikte köylülüğün dönüşmemesini gösteriyor. Köyde feodal yapıdaki dominant figür, köy ağalarının iktidarının kente göçle birlikte, gecekondu aile reisinin iktidarına dönüştüğünü açıklar. Köyden gelen ailede dominant figür aile reisi yani erkektir. Aile reisi, köydeki dominant ağa figürünü model alır. İmar aflarıyla, gecekondu apartmanlara dönüşmesine karşın aile ilişkilerinin, yaşam biçimlerinin, kültürel yapılarını, zihniyet yapılarının değişmediğini vurgular:

"Kadınların çocukların yaşamdan alınmasında, burada sebep: Erkeğe atfedilen rol model. Rol modelin garantisi devletten geliyor... Ataerkil toplumdan geliyoruz... Ataerkil toplumun parametrelerini oluşturan şey devletten gelmiyor: Köydeki ağa, köy imamı... Yaşar Kemal'in romanlarında görüyoruz dominant figürler var... O dominant figürlerin belirlediği yaşam biçimleri var. Köyden çıktıktan sonra, köyden kente gelince o dominant figürler köy ağasını rol model alan aile reisi oluyor..."

Zeliha Bürtek, Batı'nın merkez-çevre ilişkisini kendi içinde bu geçişliliği hem sosyolojik olarak hem de iktisadi olarak ilerleme çizgisinde sürdürdüğünü, bizde ise köyden kente göçle birlikte ortaya çıkan hızlı değişimde, köylülüğün dönüşmesini sağlayacak araçları verecek kurumların yetersiz olduğunu, devletin bunu sağlamadığını belirtir. Çürüme hem makro hem de mikro düzeydedir:

"Köylülüğün dönüşmemesi... Dönüşmeyecekler... Çünkü memnunlar... Bunu dönüştürmek cesaret ister. Batı bu cesareti gösterdi. Bu dönüşüm sağlayacak araçları yok, araçları verecek olan kurumlar... Devlet kendini bu noktada var etmiyor ki... Şu anki devlet sanki toprağına, milletine yabancı bir devlet var... (...) olan bitenden bihaber... insanların çığlıklarından, mağduriyetlerden bihaber bir devletle karşı karşıya olduğumu hissediyorum... Kendi güvenliğini de sorgulayan bir devletten bahsediyorum... Çürüme bu... Makro-mikro düzeyde baktığımızda devlet bu olan bitenden kendini soyutladığında çürüyor demektir.

Mikro düzeyde baktığımızda da o çekirdek olan şey kendi kendini acımasızca yok ediyorsa çürüme bu işte."

Sosyolog Dr. Zeliha Bürtek, insanlığın tarihsel süreçte hep iyiyi aramasını hatırlatarak bu sosyal çürümeye yine bu "iyiyi arama eylemi"yle çözüm bulunacağını vurguluyor:

"İnsanlık bütün tarihi boyunca hep kendi için hep iyiyi aramış hep kötüyle yüzleşmeye çalışmış kötüyü yaşadığı ortamdan uzaklaştırmak için birtakım araçlar, temsiller aramış... İnsanın fıtratında iyi olma hali var... Kötülük kumpaslar gerektirir... Oyunlar gerektirir... Kötülük zeka gerektirir... Akıl herkeste var... İyi kendiliğinden olan şeydir... Kurmacayla iyilik olmaz... İyilik için kurumlar inşa etmenize gerekmez... Spinoza: "O aklın içinde o iyi var" der. Burada mesele, aklın içindeki o iyiyi biz toplu yaşama geçtiğimizde... Kurumlarıyla kurallarıyla toplu yaşama geçtiğimizde... O aklın içindeki iyi nasıl oluyor da o kurumlarla kurallarla kötüye dönüşüyor."

Zeliha Bürtek; **son olarak yapılması gerekenleri yapacak olanın, toplumu yöneten iktidarın olduğunu belirtiyor. İktidarın yapması gereken; öncelikle aynayı bir de kendisine çevirmesi, hukuk ve dinle ilgili olanları insana yaraşır bir biçimde inşa etmesidir.**

Çürük toplum hapishanesi

Ekonomi Yazarı Gazeteci *Şeref Oğuz*, sosyal çürümeyi ele aldığı "*çürük toplum hapishanesi*" başlıklı yazısında çürümenin bir kez başladığında durdurulamadığını, çürük toplumun bireylerin de içinde çürüdüğü bir hapishaneye dönüştüğünü belirterek: "*Senin sağlam olman yetmez, çürüklerden de uzak durman gerekecektir*" uyarısını yapar. *Şeref Oğuz*, tepeden başlayıp tabana yayılan sosyal çürümede en tehlikeli nokta olarak, toplumsal barışı bozacak olan hukukun çürümesini gösterir:

"Çürüme yasaları dışlamaktır. Çünkü çürüme yapıyı bir arada tutan yasaları işlevsiz kılar. Başka yasalara itaat edilmeyen yerde çürüme tek yasa olur. Çürümenin çaresi yoktur. Devrini tamamlayacaktır."

Şeref Oğuz, çürüme karşısında yapılacak tek şeyin çürüyenin değiştirmek olduğunu vurgular:

"Bozuk olanı tamir edersin, kırık olanı onarırın, eski olanı yenilersin, söküklük olanı diker, eksik olanı tamamlarsın ancak çürük olana çare yoktur. Çürüme, entropinin (geri döndürülemez bozulma) kaçınılmaz sonucudur. İster yemek olsun ister insan ister toplum; çürüyenin değiştirmek zorundasın."

Şeref Oğuz, yazısında sosyal çürümenin zaman içindeki döngüsünü sıralarken kuşaklarla ilişkisini şöyle kurar:

1- Zor zamanlar güçlü liderler doğurur. Kurucu babalar, değerleriyle vardır ve ülkeyi inşa eder, toplumu var kılarlar.

2- Güçlü liderler kolay ortamlar üretir. Oğullar, babaları kadar olmasa da değerleriyle toplumu güçlendirir, bayındır kılarlar.

3- Kolay ortamlar zayıf liderler var eder. Torunların yani üçüncü kuşağın, kurucu babaların değerlerini unutmaları toplumdaki dayanışma bağlarını zayıflatır. Bu dönemde sanat, edebiyat, mimari, estetik gelişir.

4- Zayıf liderler zor zamanları geri getirirler. Torunların çocukları, yani dördüncü kuşak çürüme kuşağıdır. Bencil, çıkarıcı, değerlerini yitirmiş, ahlakı çökmüş bireylerin oluşturduğu toplumda dayanışma yok olmuştur. Bu kuşak büyük bedeller ödeyecektir.

5- Çürük toplum, gelecek kuşağın yeşereceği tarlada yeni fidanların boy atacağı yeni bir toplum için gübrelik işlevi görecektir. Torunların torunları bu yeni toplumun kurucuları olacaktır.

Şeref Oğuz, yasaların işlevsizleşmesiyle başlayan çürümenin zaman içindeki gelişim sürecini açıklarken çizdiği iç karartıcı tabloyu güzel bir haberle noktalar. **Çürük toplum yeni bir toplumu inşa edecek kuşakların yetişeceği gübrelik işlevini yerine getirir.**

Kaynakça:

<https://www.youtube.com/watch?v=-cDUm-JewlYU> (sokak röportajı / 17 Aralık 2024)

<https://www.youtube.com/shorts/EDhwO-EKXXxQ> (mediascope Tarık Çelenk'le söyleşisi / 19 Aralık 2024)

<http://serefoguzkamuspotu.com/?s=%C3%A7%C3%BCr%C3%BCk+toplum+hapishanesi> (20 Aralık 2024)

KİTAP

ANADOLU RÖNESANSI*

Hüray KILIÇ

Tanıtacağım kitabın yazarı *Alper Akçam*; yazın çalışmalarının yanı sıra bir tıp doktoru, genel cerrahi uzmanıdır.

Alper Akçam'ın *Anadolu Rönesansı* yapının ilk baskısı *Anadolu Rönesansı Esas Duruşta* başlığıyla *Arkadaş Yayınlarından* basılmıştı. Bir daha baskısı yapılmayan kitap *Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği*'nce 2. kez basıldı. 3. baskısı bittiğinde dernek bir daha basamadı. *Literatür Yayınları*'nca 4. baskısı yapılan kitap şimdi daha çok okura ulaşma olanağı buldu. *Artı Kültür Sanat* olarak bu kitabın hak ettiği değeri bulmasını diliyoruz.

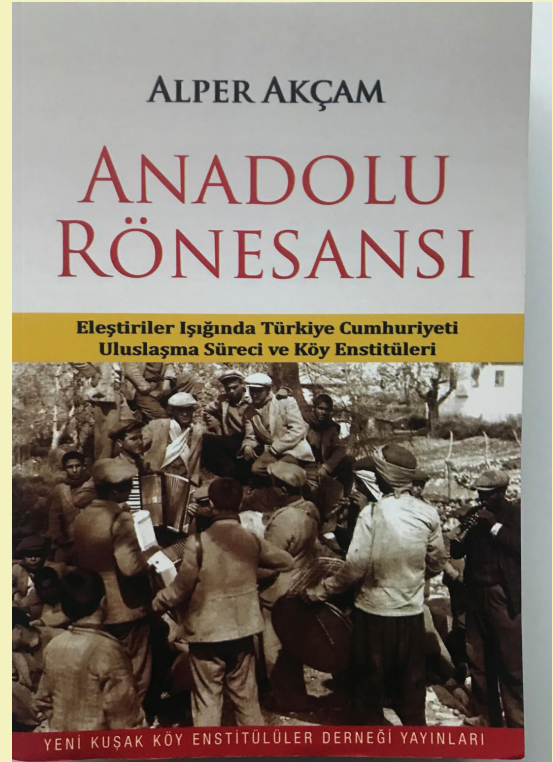
"(...) *Bu kitapta onurumuz, güvencemiz, göz bebeğimiz, bizi çevre coğrafyalardan ayıran bütün iyiliklerin, bütün güzelliklerimizin sembolü, kalan insanlığımızın sığındığı Türkiye Cumhuriyeti'nin emperyalist saldırılar ve yerli işbirlikçilerinin ihanetine karşı yükselmiş bir feryadı var. Kendilerini "liberal" sanan, okudukları laik, parasız kamu okullarına, az buçuk özerk, biraz bilime ulaşmayı başarmış üniversitelerine, kadın ve çocuk haklarına, Cumhuriyet'in bize tanıdığı bütün olanaklara kılıç çekmiş, ihanet etmiş, hele de genç Cumhuriyet dönemini, Batılı Şarkiyatçılardan aldıkları "darbeci", "vesayetçi" kavramlarıyla karalamaya kalkmış aydın pozundaki birilerinin üç kuruş para için, şöhret için katıldıkları o rezil kampanyaya, din bezirgânlarının, cemaat ve tarikatların temel güç olduğu o iğrenç saldırılara karşı genç kuşaklarımızı, üniversitelerimizi, öğrencilerimizi, subaylarımızı,*

sendikaları, demokratik kitle örgütlerini, okuyan üreticileri, köylülerimizi uyarmaya çalışmıştım. Ne yazık ki, Dr. Hikmet'in "son kuğu çığılığı" benzetmesi vardı, onun gibi oldu. Ulaşamadım istediğim yerlere... Kitap yayılmadı, uyarıcı olamadım; ağladığımla, çırpındığımla kaldım.

Çok kapsamlı bir çalışma olmuştu. Adalet Ağaoğlu'na, 'Cumhuriyet kültürde bir kırılma mıdır, bir reddiye midir? bu soru üstüne ortaya atılan tezlerle ilgili çalışıyorum' dediğimde çok heyecanlanmıştı. Türk Romanında Karnaval kitabım ile birlikte onun halk kültürüne ve Köy Enstitülü edebiyatçılara bakışını değiştirebildiğim için çok mutlu olmuşum.

Mustafa Balbay, gönderdiğimiz kitabı aldıktan sonra, "Abi bu ne müthiş bir çalışma, ne müthiş bir birikim. Cumhuriyet Ankara Büro'da bu kitapla eğitim yapacağız, her öğlen toplanıp birlikte bu kitabı okuyacağız" demişti. Olmadı... Onu da aldılar içeri Ergekon'dan.

Haklıydı Mustafa Balbay. Benim için bile her yeni baskıda kendimi yenilediğim bir okuldur Anadolu Rönesansı...

Kumpas davalarıyla, bastığı toprağı tanımayan, tarihini Batılı Şarkiyatçılardan öğrenmeye kalkmış bazı solcuların alkışları arasında emperyalizme karşı var olmaya, ülkesini korumaya çalışan herkesi derdest ettiler, badem bıyıklı emperyalist cemaat savcılarının "Kozmik Oda"sına kadar girdiler. O orduda o dönem kendilerini kendi halkına karşı kıskırtmış, milyonlarca insanı perişan eden, yüzlercesini işkencede, idam sehpasında, tuzaklarda yok etmiş 12 Eylül darbesini yapan kapıkullarını 'Our Boys' diye alkışlamış, Orta Doğu ülkelerine yönelik saldırı hazırlıkları yapan NATO'ya karşı, ABD'ye karşı da önemli bir şeyler birikmeye başlamıştı.

Anadolu Rönesansı, tarihten felsefeye, eğitimden edebiyata kadar bu ülkenin ve bir parçası olduğu dünyanın birikmiş bilgisini harman eden bir çalışma olmuştu. Beş yüze yakın kitap, binlerce dergi kaynakçası olan bir sentez gibiydi. Her baskıda yeniden gözden geçirdim, yeni öğrendiklerimi, gelişen olaylarla ilgili düşüncelerimi de kattım.

Keşke ülkem benim zamanında görebildiğim, sezebildiğim bugünkü karanlığı önceden görebilseydi... Bu kadar geri gitmeseydi bu ülke. Bir iki kişinin dudakları arasında, saltanat savurganlıklarında varı yoğu, en önemlisi genç kuşakların sorgulayan aklı yağmalanmasaydı. Olmadı...

Onlarca yıl sürmüş bir altüstlükte ülkemizin acı tarihine bir ünlem işareti gibi asılı kalacak Anadolu Rönesansı."

Alper Akçam'ın 23 Ekim 2024'te sosyal medyada 5. baskısı yapılan kitabı için yazdıklarını aktarmak istedim. Yazarın kendi kaleminden bu kitap için daha samimi ve gerçekçi bir tanıtım yapılamazdı.

Okuru çok olsun...

*Alper Akçam, *Anadolu Rönesansı*, Yeni Kuşak Köy Ens Derneği Yayınları, 2013, İzmir.

İDRİS YİĞİT KİMDİR?

Bu sayımızda 6 Şubat 2023 depremine Hatay'da yakalanan, devamındaki süreci ailesiyle birlikte deprem bölgesinde geçiren İdris Yiğit'in iki öyküsüne yer veriyoruz.

1966 Erzincan doğumlu İdris Yiğit, 18 yaşında geldiği İstanbul'da işçi olarak çalışmaya başladı. Düşünce suçlusu olarak yaşamının 10 yılını tutuklu olarak geçirdi. 2002 yılında Adli Tıp Kurumu'nun aldığı vernice korsakoff sendromu kararı nedeniyle serbest bırakıldı. Edebiyatla ilgilenen İdris Yiğit'in *Hep Yaşarmış Çocuklar* (2009), *Slogan Buldum* (2014) ve *Bizim Aşklarımız* (2017) olan üç öykü kitabı bulunmaktadır.

Bir kitabının önsözünde yazar Sayıl Cengiz Gündoğdu'nun da vurguladığı gibi; "Öykülerinde, öznellikle nesnellik arasındaki diyalektik ilişkiyi sağlam kurdu. Yaşamın canlılığı yanında çelişkisini de gösterdi. İnsanı içiyle dışıyla tüm boyutuyla ele aldı. Tüm bu nedenlerden ötürü İdris Yiğit'in öyküleri gerçekçidir."

BU O SESTİ

İdris Yiğit

Depremden üç ay sonraydı. Başımızı sokacak bir konteyner bulunca ikinci el beyaz eşya almaya gittim. Buzdolabını, hala üzerinde duran etiketten tanıdım. Önünde durdum, ikinci kez almak için inceledim. Satıcıya fiyatını sordum.

“Beş bin lira amca.”

İrkildim.

Bu o sestî.

Yıkılmamızın üzerinden günler geçmişti. Depremın zihnımızde açtığı yaraları yeni yeni görüyorduk. Evlerin hasar düzeyi belirlenmiş, yıkımlar başlamıştı. Olanağı olan yıkıntılarda eşyalarını çıkarıyordu. Sahipsiz evlerin eşyalarını, bölgeden ve dışarıdan gelenlerden oluşan gruplar çalışıyorlardı. Kaldığımız bina ağır hasarlıydı. İçinde kimse kalmıyordu. Sahipsizdi. Yani bizim eşyaların da bugün yarın uçacağı kesindi. Bunun için eşyalarımızı çıkaracak birilerini araştırdım. Sonunda bu işi yapan birinin telefonuna ulaştım. Beş bine tüm beyaz eşyalarımızı çıkarıp yolun karşısında, eşimin ailesinin hasar görmüş taşın evinin bahçesine, kurduğumuz çadırımızın yanına taşıyacaktı. Eşim, “artçı depremler oluyor, eşya için kimseyi riske atmayalım” diye tutturdu. Olur olmaz tartışmasından sonra telefon edip yarın gelmesini söyledim.

Gecenin ilerleyen saatlerinde başlayan artçı deprem bir türlü durmuyordu. Çadırdaki eşyalar sağa sola savruluyor, dışardan çöken binaların sesleri geliyordu. Yaşama umudumuzu törpülüyordu dirençli deprem.

Telefonum çaldığında başımızı çadırdan dışarı uzatmış, yıkılan taş eve bakıyorduk. Gördüğümüz, yükselen toz-dumandı. Bir

yaşlının son nefesini vermesini aklıma düşürdü taş ev. Telefon susmuyordu. Kimdi acaba? “Yarın eşyaları taşımak için geliyor muyum?”

O sestî. Eşimle ürkerek bakiştık. Ölüme aldırmayacak kadar yoksul insanlar mı vardı? Yoksulluğun acısını yutkunarak bakiştık. İkimiz de aynı anda yanıtladık:

“Hayır hayır gelmeyiniz! Kimsenin canını tehlikeye atamayız.”

Satıcının sesiyle geçmişten koğtum.

“Daldın gittin amca. Fazla düşünme. Bu ayarda bir buzdolabını bu fiyata hiçbir yerde bulamazsın.”

BU BİNAYA KIYILIR MI HIÇ?

Depremın zulmünden sağ çıkan binaya doğru yürüyorsun. Aklın bodrumdan çıkan suda. Birkaç kez tahliye ettin. Kesilmedi. Canının sıkınlığı bundan.

Binaya girdin, doğruca bodruma indin. Beton zeminin yarıkları arasında sular kaynıyor. Kenarda duran sandalyeye oturdun, gözlerin kaynayan suda.

Çocukluğunda da topraktan böyle kaynardı. Deden büyükçe bir kuyu kazmıştı önünde. O kuyuya dolardı su. Bahçeyi o kuyuyla sulardı baban. Sebze bahçesiydi. Domates, salatalık, biber, kabak, patlıcan... Nasıl da bereketli bir bahçeydi. Mahsulü yolun kenarında satmak için birkaç kez annen seni yanına almıştı. Çok gelirdin bu suyun başına. Dakikalarca kaynayan suyu izlerdin, bugün yaptığın gibi.

6 ŞUBAT 2023 DEPREMİNİ UNUTMADIK!

“Yıksak mı binayı?” diye geçirdi içinden. “Eskisi gibi bahçe ekeriz. Gelir suyun başında otururum. Bak ne güzel dinlendiriyor insanı. Önüne yine bir kuyu kazarım. İçine balıklar koyarım. Yaşlılığım böyle geçer. Nasılsa buradaki kiralara muhtaç değilim. Bugüne şükür durumumuz iyidir” diyerek kendi kendine konuştu. Kalktı dışarı çıktı.

Binanın çevresini turladı. İmrenerek baktı. Sapasağlam. Birkaç milim kaydığını yalnız sen görüyorsun. Bunun dışında sorun yok. Camlar, basamaklar, iç ve dış cephesi sapasağlam. Binada bir avuç bile sıva sökülmemiş. İmrenerek bakıyorsun binaya. Gerçekten görkemli. Dört daire üzerinde yükseliyor. Her dairesi yüz yirmi metre kare. Daireler lüks. İçine girerken, odaları dolaşırken sensörlü lambalar hoş geldin aydınlığı saçıyor. Ne rahat. Depremden önce sen de üst dublekte oturuyordun. Denizi seyrederdin. Dağların doruklarına uzanırdın. Bir tarafta Amanos, diğer tarafta Kel Dağı. Şimdi karşı sokakta tek sağlam kalan müstakil evinde kalıyorsun. Buraya bir daha taşınmayı göze alamıyorsun. Ama şu binaya baksana, yıkılır mı hiç?

Binaya verdiği emeği düşünüyorsun. Yılların gitti. Burayı yapmak için Arabistan’da yıllarca çalıştın. Yetmedi birkaç tarla sattın da öyle yapabildin. “Şimdi, ev yokluğunda, sadece şu sudan dolayı bu binaya kıyılır mı hiç?” diye düşünüyorsun. Aklına evsiz kalan, çadır kentlerde sürünen öğretmenler, memurlar geldi. Gözlerin parladı. Zorda olan insan çok. Bu binaysa oturulacak durumda. Kiralar çok yüksek. “Ben insafli insanım. Elbet bir şeyler yaparım. Memurlarımız zorda. Hele ki öğretmenler” diyorsun.

Binanın yıkılmasını önlemek için sağlam raporu alman gerekiyor. Bunu biliyorsun. Şu su olayını nasıl çözmeli? İçinde tatlı su kaynağı olan bir binaya sağlam raporu ver-

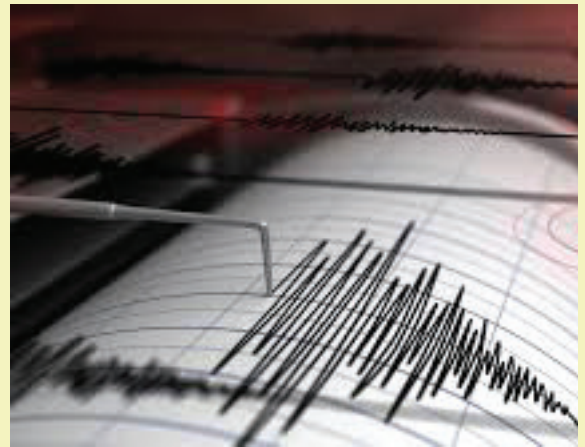
mezler. Evet, evet doğru yoldasın su satıcısı akrabana danışmalısın. O mutlaka bir yolunu bulur. Arıyorsun. Kısa sürede geliyor. O da, senin kadar, buranın geçmişini biliyor. Suyu görünce bir servete konmuş gibi heyecanlandı:

“Bodrumu ben kiralarım. Bir su tesisi kurarım buraya.”

“Binaya sağlam raporu almak lazım.”

“Sen o işleri bana bırak.”

Su tüccarı akrabasının yardımıyla kolayca sağlam raporu aldı. Binanın dairelerine kiralık afişi astı. Telefonun susmak nedir bilmedi. Arayanlar kira fiyatını kendileri söyledi. Sen birkaç gün bekle. İstemediğin halde kiracılar açık artırıma gidiyordu. Üzülüyordun. Çünkü olaylar niyetlerine ters geliyordu. Yüksek kiralara karşı olan bir adamın sen. Gel gör ki karşıdakiler anlamıyor seni. Sürekli arayanların feryadına daha fazla katlanamadın. Daireleri kiraya verdin. Hiç istemediğin bir kira servetine sahip oldun. Neyse yıllardır çalışmayan iki çocuğun vardı. Üstelik evliyidiler, çocukları da vardı. Hani, doğrusu, hatırını da biliyorlar. Onları dert etmiyorsun artık. “Varsın çalışmasınlar. Arkalarında babaları var” diye söylendin.

ŞİİR

Suna CAN

NARİN YAKARIŞ*

Saçlarında kelekler uçuşan
Çocuktum
Narin'dim
Masmavi gökyüzü düşlerim
Mini minnacık bedenim
El birliğiyle
Bir çuvala sığdırıldı
Dereye atıldı
Taş basıldı üzerine
Dere ağladı
Ben ağladım
Çılgık oldum
Sağır kulaklarınıza
İnceden inceye bir sızı
Kör vicdanlarınıza
Duymadınız
Boğuldu düşlerim
Ben boğuldum
İnsanlık boğuldu
Narin çocuklar boğuldu

* 21 Ağustos 2024'te kaybolup 8 Eylül 2024'te ölüsü bulunan 8 yaşındaki Narin Güran adlı çocuk için yazılmıştır.

Dilek YILMAZ ÖZMEN

ÇOCUĞUN HAYALLERİ

Gazete kağıdından yaptığın gemiler,
Yüzüyor en uzak denizlere.
Akşamdan hazırladığın
Çıtalı uçurtmaların,
Uçuyor gökyüzünün en yüksek köşelerine.
Öylesine güçlü ki hayallerin,
Kanatlar takıyorsun
Fırtınalara göğüs geren atına.
Çamurdan yaptığın insanlar,
Yeniyor en güçlü silahları.

Büyüdük ya biz,
Budadık sağından solundan gökyüzünü.
Zincire vurduk ufkun büyüklüğünü...
İyi ki varsın çocuk;
Oyunlarına ihtiyacımız var,
Kolu kanadı kırılmamış umutlarına...

